הקדמה

(תרגם אילן גיא)

לגדול במשפחה ספרדית בניו יורק במהלך שנות ה-60 ושנות ה-70 הייתה עבורי ועבור בני הדודים שלי חוויה מוזרה ונעימה. החוויות שלנו היו שונות לגמרי מאלו של חברינו היהודים האשכנזים. כאשר היינו מתכנסים בימי ראשון בביתם של סבא וסבתא, היינו אוכלים בואיקוס, טרליקוס וביצים קשות עם טיפות מיץ לימון. ותמיד היה נזרק איזה ביטוי ספרדי סביב השולחן, מה שהפך את הסיפור שלנו לאמין וממשי יותר, כצאצאים של יהודים גולי ספרד משנת 1492. בכמה מהמפגשים המשפחתיים האלה נסבה השיחה על ה"ארץ הישנה", ואנו היינו שואלים את סבתא על מונאסטיר. זה תמיד יצר אצלנו קצת בלבול. מונאסטיר הייתה בטורקיה, של האימפריה העות'מאנית, ולא בטורקיה כפי שהיא מופיעה היום במפות. עכשיו מונאסטיר נמצאת ביוגוסלביה (זה היה לפני 30 שנה), אבל היא כבר לא נקראת מונאסטיר. היו שם פעם הרבה יהודים, אבל כולם נהרגו בשואה. עבור הנכדים האמריקאים, הכל מתווסף לאפלולית בלתי מובנת. אם אי פעם נראה העולם אבוד, זה היה העולם בו הנונה שלי (סבתי) גדלה לפני פחות ממאה שנה.

מעולם לא ציפיתי שאנסה להפיג את הערפל הזה, אך ברגע של משבר מצאתי את עצמי נמשך לאתגר לספר את סיפורם של המונאסטירילים. חשבתי הרבה על המתים, כנראה שהחלטתי שלהיות מת זה לא כל כך נורא כמו להיות מת ונשכח. היהודים מעולם לא הסכימו לשכוח את מתיהם.

ספר זה הוא סיפור ההיסטוריה החברתית של יהודי מונאסטיר. הוא מספר את סיפור המסע של הקהילה מהתקופה האחרונה של החיים הספרדים המסורתיים בשנות ה-40 וה-50 של המאה ה-19, עד להפיכתה היחסית לקהילה אירופאית במחצית השנייה של המאה ה-19, ולבסוף את דחיית האירופאיות ואימוץ הציונות במהלך שנות ה-20 וה-30 של המאה ה-20. ספר זה הוא הראשון שמתאר את הסיפור.

כדי לפצות על מעמדי כהיסטוריון חובב, התאמצתי לכלול בעבודה זו אלמנטים מסוימים שיוסיפו לה ערך ויפצו על חוסר הניסיון שלי. חשבתי ליצור גרסה ש"קורא ערכי" עכשווי שרוצה להתעמק בחומר יוכל להשקיע בחיפוש מידע נוסף בעל ערך. כדי לספק את הקורא הזה, ולהבטיח שהספר הזה עומד בכמה סטנדרטים מינימליים, הוספתי בספר ארבעה אלמנטים מוצקים: מחקר המבוסס על מקורות ארכיוניים שלא פורסמו, עשרות איורים ותצלומים נדירים, את התרגומים הראשונים לאנגלית של הפולקלור המונאסטרילי, ואת התרגום הראשון לאנגלית של רשימת הגירוש של יהודי מונאסטיר בשואה.

מאחר שיש כל כך מעט מידע על מונאסטיר עצמה, ומאחר שהעיר כל כך חשובה לסיפורם של היהודים שחיו בה, הספר מתחיל בסיפורה של מונאסטיר.

מונאסטיר, טורקיה. *האחזקות של האימפריה העות'מאנית באירופה לאחר 1878, כאשר האזורים העות'מאניים הקודמים של סרביה, מונטנגרו ורומניה זכו לעצמאות, ובולגריה הפכה לאזור אוטונומי. מונאסטיר נשארה חלק מטורקיה העות'מאנית עד 1912*

מונאסטיר, סרביה. *המדינות הבלקניות של 1912-1913 הביאו בעיקר לקץ לשלטון העות'מאני באירופה, ומונאסטיר נפלה לשליטה סרבית. הגבולות החדשים הפרידו בין יהודי מונאסטיר לבין יהודי סלוניקי שותפת הסחר הגדולה ביותר, שהייתה שייכת כעת ליוון.*

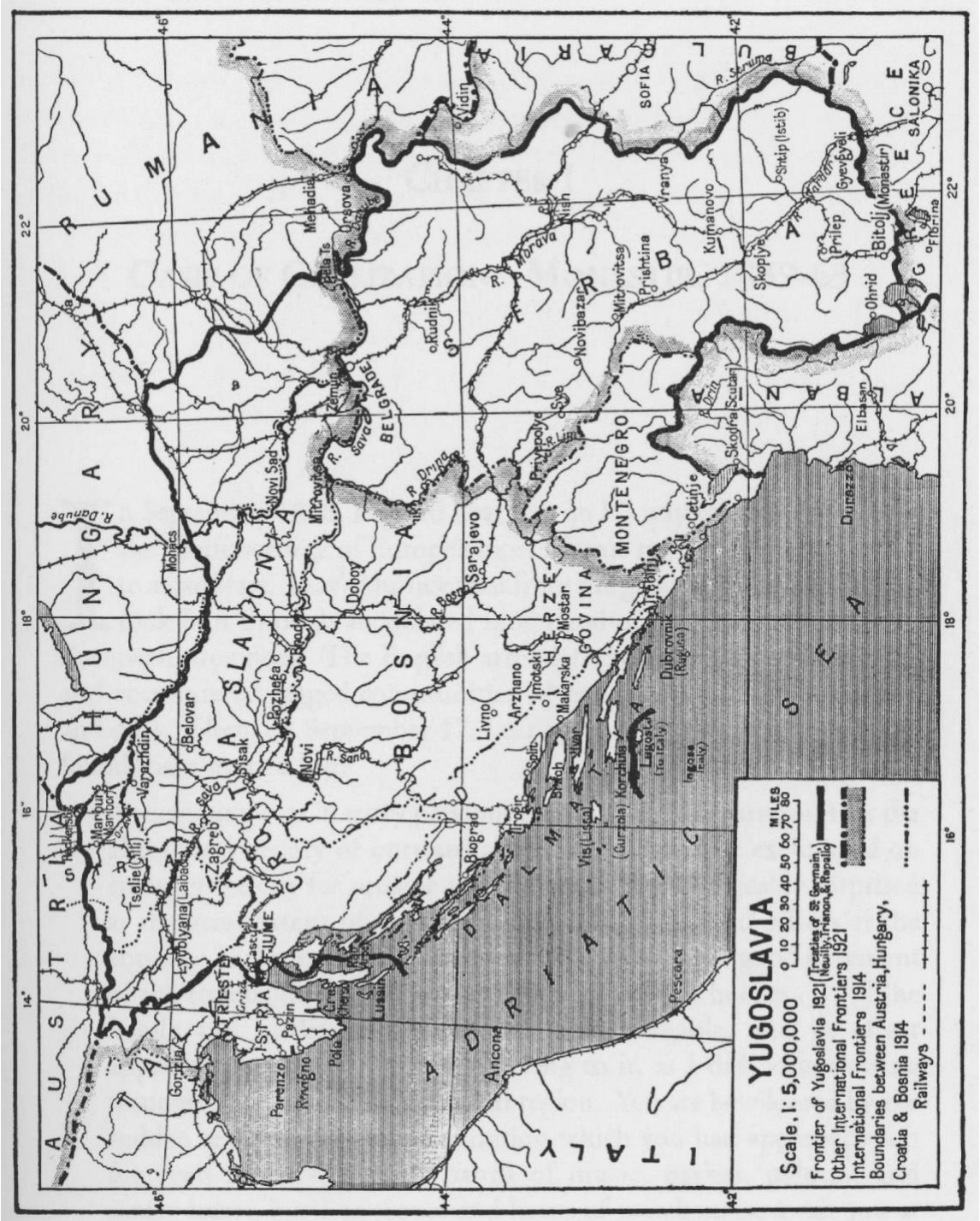
YUGOSLAVIA
Scale, 1: 5,000,000
MILES
Frontier of Yugoslavia 1921 (Treaties of St Germain, Neuilly, Trianon, & Rapallo)
Other International Frontiers 1921
International Frontiers 1914
Boundaries between Austria, Hungary, Croatia & Bosnia 1914
Railways
AUSTRIA
HUNGARY
RUMANIA
BULGARIA
ALBANIA
ITALY
SERBIA
MONTENEGRO
BOSNIA
HERZEGOVINA
CROATIA
SLAVONIA
ADRIATIC SEA
Belgrade
Sarajevo
Zagreb
Lublana
Trieste
Fiume
Pola
Zara
Spalato
Ragusa
Cattaro
Scutari
Salonika
Sofia
Bucharest
Budapest
Vienna
Graz
Klagenfurt
Gorizia
Ancona
Pescara
Bari
Brindisi
Lecce
Taranto
Naples
Rome
Florence
Bologna
Venice
Milan
Turin
Genoa
Leipzig
Dresden
Berlin
Munich
Stuttgart
Frankfurt
Cologne
Hamburg
Kiel
Danzig
Warsaw
Lwow
Cracow
Lodz
Kiev
Odessa
Moscow
Petrograd
Riga
Reval
Helsingfors
Stockholm
Copenhagen
Christiania
Bergen
Aberdeen
Edinburgh
Glasgow
Liverpool
Manchester
London
Birmingham
Cardiff
Dublin
Belfast
Paris
Lyons
Marseilles
Bordeaux
Nantes
Brest
Le Havre
Cherbourg
Calais
Boulogne
Dieppe
Rouen
Amiens
Lille
Metz
Strasbourg
Nancy
Reims
Orleans
Tours
Poitiers
Limoges
Clermont
Grenoble
Nice
Toulouse
Montpellier
Marseilles
Madrid
Lisbon
Oporto
Barcelona
Valencia
Seville
Malaga
Cadiz
Gibraltar
Algiers
Oran
Tunis
Bizerta
Tripoli
Malta
Corfu
Valona
Durazzo
Scutari
Prizrend
Ochrida
Monastir
Salonika
Smyrna
Constantinople
Adrianople
Rhodes
Cyprus
Crete
Sicily
Sardinia
Corsica
Balearic Islands
Canary Islands
Azores
Madeira
Cape Verde Islands
Canaries
Iceland
Faroe Islands
Shetland Islands
Orkney Islands
Hebrides
Channel Islands
Isle of Man
Isle of Wight
Scilly Islands
Lundy Island
Anglesey
Holy Island
Lundy Island